

Нечитайло Маргарита
студентка 4 курсу 2 групи
факультету підготовки кадрів
для системи Пенсійного фонду України
Національного юридичного університету
імені Ярослава Мудрого

ПРИНЦИП СУВЕРЕННОЇ РІВНОСТІ ДЕРЖАВ У МІЖНАРОДНОМУ ПРАВІ – ЮРИДИЧНА ФІКЦІЯ ЧИ РЕАЛЬНО ДІЮЧЕ ПОЛОЖЕННЯ?

Статтею 2 Статуту ООН 1945 року [4] було закріплено один із основоположних принципів міжнародного права, згідно з яким "ця організація заснована на принципі суверенної рівності її членів". Це важливе положення знайшло своє відображення у статутах міжнародних організацій системи ООН, в установчих документах переважної більшості регіональних міжнародних організацій, у багатосторонніх і двосторонніх угодах держав і міжнародних організацій, а також у правових актах міжнародних організацій. Видатний науковець Максиміліан Шоу називає принцип суверенної рівності держав визначальним для міжнародного права [1, с. 113–116]. Дотримуючись такої ж позиції, Антоніо Кассезе вважав його одним із тих, що мають загальну підтримку всієї світової спільноти за будь-яких обставин [2, с. 222]. Норман Уокер наголошує на значенні, яке надає принципу суверенної рівності держав ООН протягом усього періоду її функціонування [5, с. 83].

У сучасному міжнародному публічному праві цей принцип найбільш повно відображений у Декларації про принципи міжнародного права щодо дружніх відносин і співробітництва між державами від 24.10.1970 року [3]. Пізніше цей принцип був розвинений у Декларації принципів Заключного акту Наради з безпеки і співробітництва в Європі (НБСЄ) 1975 року, Підсумковому документі Віденської зустрічі представників держав-учасниць Наради з безпеки і співробітництва в Європі 1989 року, Паризькій хартії для Нової Європи 1990

року і ряді інших документів.

Відповідно до Декларації, зміст принципу суверенної рівності держав зводиться до декількох основних положень:

- 1) держави є юридично рівними;
- 2) кожна держава має право повного суверенітету;
- 3) кожна держава зобов'язана поважати правосуб'єктність інших держав;
- 4) територіальна цілісність і політична незалежність держави недоторкані;
- 5) кожна держава має право вільно обирати і розвивати свої політичні, економічні, соціальні та культурні системи;
- 6) кожна держава зобов'язана виконувати сумлінно і повністю свої міжнародні зобов'язання і жити у мирі з іншими державами.

Варто зазначити, що йдеться перш за все не про фактичну рівність, а про юридичну, тобто всі держави в силу своєї суверенності володіють однаковою правосуб'єктністю і рівною мірою зобов'язані суворо дотримуватися загальноновизнаних принципів і норм міжнародного права. Також це означає право кожної держави, на рівних засадах з іншими державами, брати участь у вирішенні всіх міжнародних питань, які торкаються законних інтересів даної держави; рівність голосів усіх держав при прийнятті рішень на міжнародних конференціях; рівноправну участь у створенні норм міжнародного права.

Здавалося, за Статутом ООН 1945 року, у якому закріплено цей принцип, суверенну рівність повинна втілюватись і на практиці, але, на жаль, повноваження п'яти великих держав (Великобританія, Китай, Росія, США, Франція) настільки значні, що вони повністю його нівелюють. Йдеться про постійних членів Ради Безпеки, які мають право вето і тим самим наділені правом істотно впливати на розвиток світових подій.

Останнім часом все більшого значення у вирішенні загальносвітових проблем набувають щорічні зустрічі восьми провідних країн світу. Рішення, що визначають долі світового співтовариства, формулюються не в межах легітимної міжнародної організації, такої як ООН, а в рамках нелегітимних нарад лідерів провідних світових держав, хоча статус саме цих держав не має

правової аргументації в Статуті ООН.

Питання про реформу ООН, і в першу чергу Ради Безпеки, піднімався з самого моменту створення Організації. У період з 2005 до 2010 року було проведено реформування системи ООН. Одним з питань реформування була проблема справедливого представництва в Раді Безпеки [6, с. 3]. Результатом реформування стало два сценарії розвитку подій. Перший – це інституціоналізація впливу США за рахунок введення критеріїв демократичності, наприклад, при формуванні ради з прав людини. Так, поступово основні центри прийняття рішень будуть переміщатися в більш компактні органи ООН, в той час як роль самої Організації в цілому буде все більше поступатися, і ООН буде все більше перетворюватися в клуб для двох- і багатосторонніх переговорів. Другий сценарій - це подальший розвиток кризи ООН, коли реформа не буде проведена, а США як найбільш активний гравець на світовій арені все частіше буде приймати рішення самостійно, не вдаючись до санкцій ООН. А саме це призведе до повного краху Світового Парламенту і зникне будь-яка необхідність у її існуванні. Тобто, єдиного виходу з ситуації знову не було знайдено.

На мою думку, якщо подивитись на цю проблему крізь призму загальноправового принципу законності, то єдиним правильним рішенням має стати неухильне додержання Статуту ООН, а саме: ст. 23: “Рада Безпеки складається з п’ятнадцяти Членів Організації”; ст. 28: “Рада Безпеки організовується таким чином, щоб вона могла функціонувати безупинно. Для цього кожен член Ради Безпеки повинен бути завжди представлений у місці перебування Організації Об’єднаних Націй” і ст. 25 Статуту: “Члени Організації погоджуються, відповідно до даного Статуту, підкорятися рішенням Ради Безпеки й виконувати їх”.

Використані джерела

1. Бекашев К. Принцип уваження государственного суверенитета – основополагающий принцип общего международного права / К. Бекашев // Lex

Russica. – 2008. – № 4. – С. 913–928.

2. Буткевич В. Г. Основні принципи міжнародного права / В. Буткевич // Міжнародне право: основи теорії / В. Г. Буткевич, В. В. Мицик, О. В. Задорожній. – Київ : Либідь, 2002. – С. 191–243.

3. Декларация о принципах международного права, касающихся дружественных отношений и сотрудничества между государствами в соответствии с Уставом Организации Объединенных Наций (24 октября 1970 года) [Электронный ресурс] // Верховна Рада України : офіц. веб-портал. – Режим доступу: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/995_569 (дата звернення: 26.10.2015). – Заголовок з екрана.

4. Устав Организации Объединенных Наций 1945 г. [Электронный ресурс] // Верховна Рада України : офіц. веб-портал. – Режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_010 (дата звернення: 26.10.2015). – Заголовок з екрана.

5. Международное право : учеб. / отв. ред.: Г. В. Игнатенко, О. И. Тиунов. – 5-е изд., перераб. и доп. – М. : Норма : Инфра-М, 2010. – 784 с.

6. Аннан К. Обновление Организации Объединенных Наций: программа реформы : докл. Ген. секретаря на 51-й сес. Ген. Ассамблеи ООН, 9 дек. 1997 г (A/51/950/Add.7) / К. Аннан. – Нью-Йорк, 1997. – 10 с.

Науковий керівник: канд. юрид. наук, доц. каф. міжнародного права Галан В. О.